VII. Arhiepiscopia Aradului

VII.2. Protopopiatul Ineu

VII.2.3. Parohia „Pogorârea Sfântului Duh”- Apateu

A. ISTORICUL COMUNITĂȚII PAROHIALE.

Localitatea Apateu este aşezată la extremitatea nord –vestică a judetului Arad. Distanţa fată de reşedinţa de județ este de 77 km iar faţă de Ineu de 35 km. Apateul este centru de comună, având 3 sate în componenţa sa: Apateu, Berechiu şi Moțiori; Berechiul fiind cea mai nordică localitate a judeţului Arad, 46 grade şi 38 minute latitudine nordică.

Din punct de vedere al reliefului, Apateul se situează în marea unitate geomorfologică a Câmpiei Tisei, districtul Câmpia Crişurilor, în porţiunea denumită Câmpia Susagului, altitudinea Localitatii Apateu este de 115-120 m faţă de nivelul mării.

Ca aşezare hidrografică, Apateul, se află între cele două Crişuri Alb și Negru, iar pânza freatică este foarte aproape de suprafaţă mai ales în lunile martie-aprilie şi mai coborâtă în timpul verii. Pentru irigat se foloseşte stratul acvifex artesian de la adâncimea de 15-20 m.

B. ISTORICUL BISERICII PAROHIALE.

Însăşi numele satului Apateu, pare să trimită către o moşie mănăstirească şi se presupune că era vorba de o mănăstire benedictină din TELKI cu ramificaţii chiar aici ,,ABATE”=stareţ la mănăstire. Într-un document din anul 1219 apare şi numele localităţi Apateu sub denumirea de ,,VILLA APATI”[1]. Denumirea localităţii provine din cuvântul Apat, derivaţiune maghiară a latinescului ABBATUS, însemnând Abate sau stareţ de mănăstire, dovadă că satul aparţinea la acea dată unei abaţii la locul numit ,,CINICHEZE” se văd şi astăzi urmele mănăstirii amintită la mijlocul sec al XIX-lea de către istoricul Fabian Gabor.

Prima atestare documentară a Apateului ca Parohie Ortodoxă apare în perioada anilor 1519-1566 ca aparţinând de domeniul Cetăţii GYULA[2], deși ea poate exista cu mult mai înainte. În anul 1746 sunt amintiți doi preoți ortodocși în Apateu: Popa Ioan și Popa Danilă. În anul 1755 parohia Ortodoxă Apateu făcea parte din protopopiatul Zărand, iar în 1767 trecea sub jurisdicția protopopiatului Chişineu-Criş. Tot în acest timp (1755), Episcopul de atunci al Aradului, Sinesie Jivanovici, în conscripția Sa, menționează că în Apateu existau două biserici, una veche (în stare de ruină – din lemn) cu hramul ,,Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” și a doua, tot din lemn, destul de mare, cu hramul ,,Pogorârea Sfântului Duh”, sfințită la 16 iunie1755. Preotul de atunci era: Toader Stanovici (Stana ?).

[1] Covach G., un document inedit despre voievodatul din Somoşcheş, în ZIRIDAVA, X, 1978.

[2] Prodan D., Iobăgia în Transilvania în sec. XVI, vol II, pag. 103.

Tot în această perioadă este amintit în anul 1767, preotul Ioan Mateevici, iar în 1771 Popa Ignat. În 1791 sunt amintiţi preoţii Zaharia Drăgan şi Ilie Popovici până în 1816, când sunt mentionaţi preoţii Ioan Popovici şi Gheorghe Ursuţiu (1819-1858). În această perioadă, în anul 1835 se construieşte prima biserică de zid din Apateu. Din anul 1848, la această parohie, este amintit preotul Nicolae Bulza, acesta fiind fiul preotului Gheorghe Ursuţiu[3] şi care păstoreşte până la 5 august 1875 când decedează. Urmează apoi Pr. Florian (Flore) Popovici, 1858-1892, alături de Pr. Nicolae Bulza, ceea ce ne îndreptăţeşte să credem că erau în continuare doi preoţi în Apateu.

În anul 1883 parohia Apateu se afla sub jurisdicţia protopopiatului Ineu. Preotul Atanasie Popovici 1883-1912 este cel care se ocupă de zidirea actualei biserici din Apateu, între anii 1909-1910 şi târnosită la 10 decembrie 1911 de Ioan Ignatie Papp, Episcopul Aradului.
Preotul Valeriu Dronca este administrator parohial în 1912-1913. Urmează Pr. Athanasie Căpitan (1913-1948), Pr. Traian Precupaşiu (1939-1947) şi Pr. Aurel Tomescu (1947-1948). În continuare sunt amintiţi: Pr. Petru Bancea (1948-1964), Pr. Emilian Benţa (1964-1968), Pr. Ioan Poleacu (1968-1981), Pr. Andrişescu Vălean (1981-1989), Pr. Simion Mladin (1989-1996) şi Pr. Constantin Ilica (1996-astăzi).

Biserica se pictează în anul 1978 de către pictorul Ioan Căzila din Sibiu în tehnica fresco, epitropul Tulcan Petru având un rol important, fiind resfințită în 15 octombrie 1978 de P.S.S. Episcop Dr. Visarion Aștileanu.

Cântăreți de strană și oameni de seamă ai Bisericii din Apateu: Botaş Mang Petru, primul cantor (cântareţ) cu diplomă (1902-1984); Botaş Vasile, cântareţ de strană şi dirijor al corului (1909-1990); Piroş Vasile, cântareţ de strană şi dirijor al corului (1921-????); Botaş Vasile, cântareţ de strană (1927-2008); Mang Flore, cântareţ de strană (1934-2013); Botaş Florin, cântareţ de strană (1981-azi); Mang Ioan, primul dirijor al actualului cor (1937-2010); Seiche Cristian, actualul dirijor al corului (1978-azi).

Epitropi de seamă: Mang Flore, epitrop când s-a construit biserica (1909-1910); Tulcan Petru, epitrop când s-a pictat biserica (tehnica fresco); Stana Teodor, Piroş Ioan, epitropi de peste 30 de ani; Mang Ioan Constantin, Purtan Ioan, noua generație de epitropi care iubesc biserica Lui Hristos.

Printre anexe, parohia deține casă parohială, arhiva parohială și cameră de oaspeți.

[3] Pr. Dr. Pavel Vesa – Istorie, Cultură, Mentalităţi (1706-1918), pag 569.

C. CIMITIRUL. Parohia Ortodoxă Apateu este administratorul cimitirului. Cimitirul s-a început în anul 1912. Aici este înmormântat Pr. Atanasie Popovici, cel care la 53 de ani trece în veșnicie și este înmormântat undeva în primele rânduri dar nu se mai ştie locul.

D. ACTIVITĂȚI CULTURALE ȘI FILANTROPICE ÎN TRECUT.

Încă din primii ani, 1929-1930 parohia avea un cor, din vremea preotului Atanasie Căpitan. Perfecţionarea acestui cor are loc în perioada preotului Aurel Tomescu. Apoi Pr. Petru Bancea ocupându-se personal de instruirea corului pentru că avea studii în străinătate (Conservatorul de la Praga). În continuare preotul Ioan Poleacu aduce un profesor de muzică de la Arad care revigorează corul.

Parohia Apeteu are lângă biserică două monumente dedicate eroilor: primul monument ridicat în cinstea eroilor împușcați pentru libertate de dictatura comunistă în 3 august 1949, și al doilea monument ridicat în cinstea eroilor din cel de-al II-lea Război Mondial.

E. PROFILUL ACTUAL AL PAROHIEI.

În timpul preotului Constantin Ilica, corul se regrupează la 4 voci, iar sub bagheta actualului paroh obține locul trei pe Arhiepiscopie, la concursul ,,CÂNTAȚI DOMNULUI" în anul 2013.

Se publică de către Preot Constantin Ilica și Dorel Rus, *Biserica Ortodoxa din Apateu, la ceas aniversar 1910-2010, Istorie, Cultură, Mentalitati*, Arad 2010; și Prof. Aurel Botaş, Prof. Adrian Matei, Prof. Ioan Caba, Prof. Vasile Sărac, Dorel Rus, Botaş Radu şi Preot Constantin Ilica, *Monografia Localității Apateu*, Oradea, 2006.

F. DATE DE CONTACT PAROHIE. Hramul „Pogorârea Sfântului Duh";

Oficiul parohial: Comuna Apateu, nr. 280, jud. Arad; telefon 0257327010. Nu are site oficial.

BIBLIOGRAFIE: Covach G., un document inedit despre voievodatul din Somoşcheş, în *Ziridava*, X, 1978; Prodan D., *Iobăgia în Transilvania în sec. XVI*, vol II; Pr. Dr. Pavel Vesa – *Istorie, Cultură, Mentalităţi (1706-1918)*; Preot Constantin Ilica și Dorel Rus, *Biserica Ortodoxa din Apateu, la ceas aniversar 1910-2010, Istorie, Cultură, Mentalitati*, Arad 2010; Studii din Arhiva Parohiei Apateu, Preot Constantin Ilica –traduceri din cirilica; Arhiva parohiei; *Conscripția Parohială 1855-1866;1866-1883*; Prof. Aurel Botaş, Prof. Adrian Matei, Prof. Ioan Caba, Prof. Vasile Sărac, Dorel Rus, Botaş Radu şi Preot Constantin Ilica, *Monografia Localității Apateu*, Oradea, 2006.

Apateu 01.06.2015 Pr. Constantin Ilica